

Andrzej Żebrowski

Migracja zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa

Wstęp

Migracja, będąca zjawiskiem społecznym, politycznym, a także gospodarczym, zawsze towarzyszyła ludzkiemu działaniu. Rozwój tego zjawiska obserwujemy na przełomie wieków, gdyż procesy związane z rozwojem globalizacji przyczyniają się do jej dynamiki i skali. Obok cech pozytywnych migracja staje się problemem nie tylko dla pojedynczych państw, ale i poszczególnych kontynentów (takim przykładem jest Europa). W artykule poruszone zostały problemy legalnej i nielegalnej migracji, gdzie wyartykułowano zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Charakterystyka zjawiska

W. Szymański pisze:

U progu XXI wieku coraz szerzej rozprzestrzeniającą się cechą w życiu społecznym, ekonomicznym tak świata rozwiniętego, jak i nierozwiniętego jest niepewność. Niepewność ujawnia się w skali makro i mikro, tak u intelektualistów toczących dysputy o przyszłość świata, jak i u prostych ludzi rozważających perspektywę własną i własnych dzieci¹.

Wielu badaczy procesów społeczno-gospodarczych uważa, że stoimy obecnie wobec największej rewolucji cywilizacyjnej. Uważa się, iż została naruszona istniejąca równowaga, co skutkuje rozprzestrzenianiem się niepewności. Wejście w epokę transformacji powoduje naruszenie równowagi, przyczynia się do powstania patologii społecznych². Naruszenie tej równowagi to wynik nałożenia się wielu jakościowych zmian w sferze politycznej i gospodarczej. Ich kumulacja i współzależność wywołują efekt synergiczny, co stanowi dodatkowe źródło jakościowych zmian.

¹ W. Szymański, *Globalizacja, wyzwania i zagrożenia*, Warszawa 2001, s. 9.

² L.C. Thurow, *Przyszłość kapitalizmu*, Wrocław 1989, s. 18–33.

Najważniejsze jakościowe zmiany to:

- zmiany w warunkach politycznych, gdy kapitalizm stracił w istocie konkurenta, tak w ideologii, jak i praktyce (socjalizm), który wpływał na przekształcenia i zdolności adaptacyjne samego kapitalizmu,
- zmiany funkcjonowania rynku w wyniku procesu globalizacji,
- nowy etap postępu technicznego³.

Globalizacja i towarzyszące jej procesy zmieniają otoczenie zarówno człowieka, przedsiębiorstw, państw, jak i regionów. Człowiek coraz częściej staje wobec zmian asymetrycznych i nieobliczalnych, które bardzo często mają wpływ na jego decyzje. Dotychczas nastawiony był na ciągłość zmian i możliwość ekstrapolacji lub antycypowania istniejących trendów. Okazuje się, że w sytuacji niepewności i nieregularności nie ma możliwości ani ekstrapolacji, ani antycypacji⁴.

Niepewność jest więc, przede wszystkim, konsekwencją stawiania człowieka wobec zmian o charakterze nieciągłym, które wymagają zwrotu w myśleniu o otaczającym nas świecie⁵. Człowiek, aby przetrwać, bardzo często zmuszany jest do poszukiwania nowego miejsca dla siebie i rodziny, musi zmieniać zawód i pracodawcę, a niekiedy uciekać i opuszczać swoje dotychczasowe miejsce pobytu.

Przemieszczanie ludności jest zjawiskiem powszechnym, a jednocześnie największym przejawem jej aktywności. Jeżeli uwzględnimy złożoność tego zjawiska i jego skutki pozytywne i negatywne, to trudno się dziwić, że migracja jest przedmiotem zainteresowania wielu nauk: historii, ekonomii, socjologii, psychologii, nauk politycznych, bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Nie ulega wątpliwości, że występujące we współczesnym świecie zachowania migracyjne mają wymiar bezpieczeństwa w sferach: ekonomicznej, społecznej, kulturowej i politycznej.

Migracja polega na trwałym lub czasowym (okresowym) opuszczeniu przez pojedyncze osoby – także większe ich grupy, a nawet społeczeństwa – miejsc stałego (pierwotnego) zamieszkania i przeniesieniu się na inne miejsce⁶. W innym ujęciu migracja to względnie stałe przeniesienie się zbiorowości zwanej migrantami z jednego punktu przestrzeni geograficznej do innego, poprzedzone procesem podejmowania przez migrantów decyzji w oparciu o zhierarchizowany system wartości i celów⁷.

Mając na uwadze przemieszczanie się ludności, można wskazać wiele klasyfikacji procesu migracji. Jedną z nich jest podział na migracje wewnętrzne i zewnętrzne:

³ W. Szymański, *Globalizacja...*, s. 10.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ M. Kraszewski, *Typologia migracji*, Poznań 2003, s. 11.

⁷ Z. Mach, *Niechciane miasta: migracja i tożsamość społeczna*, Kraków 1998, s. 14.

Pierwszy rodzaj migracji określane jest ruchem wędrownym wewnętrznym (np. z miasta na wieś i odwrotnie) lub migracją krajową, czyli przemieszczaniem się z jednego regionu do drugiego. Migracja zewnętrzna odbywa się między różnymi państwami lub kontynentami. Stanowi więc migrację międzynarodową, a jej uczestnik jest migrantem międzynarodowym, czyli osobą, która zmienia miejsce (kraj), gdzie zwykle przebywa, tj. mieszka i spędza większość czasu⁸.

Powyższe określenie zalecane jest przez ONZ, ponieważ stanowi punkt odniesienia do obowiązujących definicji statystycznych⁹.

Migracje mogą mieć różne formy:

- emigracja, wyjazdy obywateli za granicę i osiedlanie się w innym państwie,
- imigracja, przyjazdy do danego kraju i osiedlenie się w nim obywateli państw obcych,
- reemigracja, ponowna emigracja, tj. kolejna zmiana miejsca zamieszkania lub powrót emigranta do macierzystego kraju,
- repatriacja, powrót do ojczyzny osób przebywających przymusowo dłuższy czas poza granicami swego kraju, powrót emigrantów do kraju pochodzenia z przywróceniem obywatelstwa,
- impatriacja (uojczyźnienie), proces przesiedlenia urodzonych i wychowanych za granicą potomków obywateli danego państwa w obecne granice tego państwa (zorganizowany przez administrację państwa lub inne instytucje publiczne, albo też na własną rękę),
- przesiedlenie, zorganizowane przez administrację państwa lub inne instytucje publiczne przemieszczanie terytorialne ludności (związane np. ze zmianami granic państwa, katastrofami ekologicznymi, czyszkami etnicznymi) – w skrajnej postaci może przybrać formę wysiedlenia,
- wysiedlenie, zorganizowane przez administrację państwa lub inne instytucje publiczne wydalenie z miejsca stałego pobytu (związane np. ze zmianami granic państwa, czyszkami etnicznymi),
- readmisja, odesłanie nielegalnego imigranta do kraju, z którego przybył; też: obowiązek przyjęcia takiej osoby przez ten kraj¹⁰.

Ponadto wyróżnia się migrację długoterminową, która dotyczy osób zmieniających kraj zamieszkania na okres co najmniej 12 miesięcy, i migracje krótkoterminowe, czyli przemieszczanie się dłuższe niż 3 miesiące, lecz krótsze niż 12 miesięcy (z wyjątkiem wyjazdów rekreacyjnych, leczniczych, wizyt u krewnych, znajomych, podróży służbowych, pielgrzymek).

Ciekawym zjawiskiem są tzw. migracje łańcuchowe, co oznacza, że migranci z danego państwa, regionu czy miejscowości mają tendencję do skupiania się w tych samych miejscach w krajach docelowych migracji. Jest to następstwem dostępu do

⁸ A. Maksimczuk, L. Sidorowicz, *Graniczna obsługa ruchu osobowego i towarowego w Unii Europejskiej (wybrane aspekty)*, Warszawa 2008, s. 39.

⁹ *Migracje zagraniczne ludności 2002*, GUS, Warszawa 2003, s. 29.

¹⁰ A. Maksimczuk, L. Sidorowicz, *Graniczna obsługa ruchu...*, s. 39 i 40.

informacji wśród migrantów oraz potrzeby zapewnienia sobie poczucia bezpieczeństwa poprzez życie w jednej wspólnocie.

Na uwadze należy mieć również inne rodzaje przestrzennego przemieszczania się ludności, które jednak nie spełniają kryteriów migracji międzynarodowych, lecz są ważną, a w niektórych regionach, np. w Unii Europejskiej, nawet podstawową formą mobilności przestrzennej ludzi przez granice polityczne. Są one określane warunkami przenikalności granic oraz poziomem rozwoju stosunków transgranicznych. W tej grupie migrantów mieszczą się:

- pracownicy zatrudnieni poza granicami kraju, którzy mają możliwość regularnego powrotu do kraju pochodzenia, czyli uznaje się, że nie zmieniają stałego miejsca pobytu,
- osoby w tranzycie, tj. takie, które przekraczają granice danego kraju, ale ich celem jest kraj trzeci (w praktyce okazuje się, że jest to jeden z najbardziej powszechnych sposobów dostania się do określonego kraju bez konieczności rejestracji tego faktu przez służby statystyczne),
- goście oraz turyści, czyli osoby, które na bardzo krótko wjeżdżają do danego kraju lub też ich pobyt jest regulowany przez zasady wiz tranzytowych,
- osoby przekraczające granice i przebywające w kraju docelowym w związku z podróżami służbowymi lub też aktywnością wiążącą się z działalnością gospodarczą,
- tradycyjnie wyłączone ze statystyki osoby posiadające status dyplomatyczny w ambasadach lub konsulatach, osoby wyjeżdżające (wjeżdżające) jako personel militarny,
- nomadzi (bezpaństwowcy), czyli osoby bez stałego miejsca zamieszkania (a więc niespełniające formalnego wymogu definicji, tj. zmiany stałego miejsca zamieszkania)¹¹.

Formy międzynarodowych grup migracyjnych są również powiązane z przyczynami wyjazdów i uwarunkowane wieloma perspektywami na poziomie makro- i mikrospołecznym, czy też makro- i mikroekonomicznym. Aby jednak wystąpił międzynarodowy i/lub międzyregionalny ruch ludności, powinny być spełnione określone warunki, do których zalicza się:

- motyw inspirujący daną osobę do zmiany miejsca zamieszkania i pracy,
- mniejsza lub większa swoboda przekraczania granicy między krajami lub regionami wyodrębnionymi zewnętrzną granicą polityczną i ekonomiczną (np. Unii Europejskiej),
- możliwość pokrycia kosztu przeniesienia się z dawnego do nowego miejsca pobytu¹².

¹¹ A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowej w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, „Prace Migracyjne” 2003, nr 49, s. 9.

¹² J. Misala, *Współczesne teorie wymiany międzynarodowej i zagranicznej polityki ekonomicznej*, Warszawa 2001, s. 172.

Tab. 1. Ludność, imigranci i uchodźcy oraz saldo migracji w latach 1996–2000, według kontynentów¹³

Kontynent	Ludność	Imigranci	Uchodźcy	Saldo migracji
Afryka	793 628	16 277	3 627	447
Ameryka Łacińska	518 809	5 944	38	494
Ameryka Północna	314 113	40 944	635	1 394
Azja	3 672 342	49 781	9 121	-1 311
Europa	727 304	56 100	2 310	769
Oceania	30 521	5 835	69	69
Świat	6 056 715	174 781	15 868	0

Źródło: M. Okólski, *Migracje a globalizacja*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, red. E. Czarny, Warszawa 2004, s. 21

Przyczyn migracji należy upatrywać zarówno w uwarunkowaniach wewnętrznych (państwo emigrantów), jak i zewnętrznych (państwa imigracyjne). Warunki te są określane jako czynniki wypychające oraz czynniki przyciągające migrantów, czyli takie, które skłaniają do wyjazdów lub ułatwiają decyzję emigracyjną. Należy mieć na uwadze to, że migracja jest nie tylko rezultatem czynników wypychających i przyciągających, ale również następstwem ich postrzegania.

Przyczyny mobilności terytorialnej ludzi można podzielić na czynniki o charakterze ekonomicznym i pozaekonomicznym; ich intensywność jest zróżnicowana.

Tab. 2. Przyczyny migracji zagranicznych

	Czynniki wypychające	Czynniki przyciągające
Ekonomiczne i demograficzne	<ul style="list-style-type: none"> – ubóstwo – bezrobocie – niskie płace – wysoki przyrost naturalny – brak podstawowej opieki medycznej – braki w systemie edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> – perspektywy wyższych zarobków – perspektywy poprawy standardu życia – rozwój osobisty lub zawodowy
Polityczne	<ul style="list-style-type: none"> – konflikty – niebezpieczeństwo – przemoc – korupcja – łamanie praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – poczucie bezpieczeństwa – wolność polityczna
Spoleczne i kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> – dyskryminacja wynikająca ze względów etnicznych, religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> – łączenie rodzin – migracja do krajów przodków – brak zjawiska dyskryminacji

Źródło: *Migration and Remittances. Easter Europe and the former Soviet Union*, Bank Światowy 2006

Inne źródła naukowe grupują czynniki warunkujące przyczyny mobilności przestrzennej ludzi nieco inaczej, a mianowicie wyodrębniając np. czynnik histo-

¹³ Stan na dzień 31 grudnia 2000 roku.

ryczny, czynnik społeczno-polityczny, czynnik demograficzny, czynnik ekonomiczny, czynnik prawny¹⁴. Na skalę i dynamikę zjawiska migracji ma również wpływ dyskryminacja o podłożu etnicznym, religijnym, narodowościowym czy rasowym. W takich sytuacjach ludzie opuszczają swoje dotychczasowe miejsce pobytu w ucieczce przed konfliktami czy wojnami, najczęściej o charakterze wewnętrznym. Powodem migracji są również klęski żywiołowe, degradacje środowiska naturalnego, które niekiedy prowadzą do klęski głodu.

Zagrożenia

Współczesne problemy dotyczące migracji mają związek m.in. z globalizacją¹⁵, która na porządek międzynarodowy ma dwojaki wpływ. Jest ona źródłem dwóch różnych procesów: integracji i fragmentaryzacji.

Ten drugi proces jest wyraźnie konfliktogenny (a nawet wojennogenny). W globalizującym się świecie wskutek łatwości przepływu różnorodnych informacji następuje gwałtowny wzrost samoświadomości ludzi i narodów. Wywołuje on nie tylko chęć współpracy i integrowania się, ale także wzrost poczucia odrębności kulturowej, językowej, narodowościowej, etnicznej. To z kolei rodzi opór (zrozumiały) i ambicje do samostanowienia. I tu dochodzi do fundamentalnej sprzeczności: prawa do samostanowienia narodów i prawa do zachowania całości (integralności) państw już istniejących. Ta sprzeczność – jak uczy historia – nieczęsto bywa rozwiązywana tylko drogą pokojową, bez użycia (bądź groźby użycia) siły. Aspiracje do samostanowienia wyraża obecnie trudna do jednoznacznego określenia liczba ludów i narodów¹⁶.

Globalizacja jest obecnie najważniejszym wyznacznikiem zagrożenia asymetrycznego, gdzie migracja jako problem międzynarodowy zajmuje jedno z kluczowych miejsc. Asymetrię należy rozumieć jako dysproporcje w sferze materialnej i duchowej pomiędzy poszczególnymi rejonami współczesnego świata, gdzie migracja stanowi zagrożenie zarówno dla Bogatej Północy, jak i Biednego Południa.

W sferze materialnej asymetria przybiera formy: walki zbrojnej, wojny gospodarczej, wojny ekonomicznej, walki informacyjnej, konfrontacji naukowej i konfrontacji technicznej. Natomiast w sferze duchowej: wojny kulturowej, wojny religijnej i konfrontacji etnicznej.

Szczególnie niebezpieczne są:

- konflikty zbrojne; wśród najistotniejszych ich właściwości najczęściej wymienia się:

¹⁴ A. Maksimczuk, L. Sidorowicz, *Graniczny ruch osobowy i towarowy w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 118.

¹⁵ Jest ona postrzegana jako umiędzynarodowienie zjawisk społecznych, kulturowych, ekonomicznych i politycznych w skali globalnej. B. Balcerowicz, *Pokój i nie-pokój na progu XXI wieku*, Warszawa 2002, s. 91.

¹⁶ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w państwie i stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2006, s. 123.

- wyraźną dominację konfliktów i wojen o charakterze wewnętrznym, które stopniowo umiędzynarodawiają się i stanowią poważne niebezpieczeństwo nie tylko dla danego państwa oraz jego sąsiadów, ale i dla całego regionu,
- poważne nasilenie się konfliktów w związku z rozpadem państw wielonarodowych,
- zaostrzenie się konfliktów i napięć o charakterze etniczno-narodowo-religijnym,
- wzrost rozmiarów zniszczeń wojennych oraz strat wśród ludności cywilnej,
- trudności w pokojowym rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych¹⁷.

Współczesne konflikty zbrojne i towarzyszące im zjawiska zwyrodnień, ludobójstwa, czystek etnicznych, pustoszenia terytoriów i głodu wywołują niekiedy masowe uchodźstwo.

- wojny gospodarcze, niszczące i bezwzględnie uzależniające gospodarkę słabszego od dominującej i ekspansywnej gospodarki silniejszego,
- wojny ekonomiczne, niszczące bazę ekonomiczną słabszego, bądź jako element wojny gospodarczej, podporządkowującej ją bazie ekonomicznej silniejszego,
- wojny kulturowe, zmierzające do narzucenia przeciwnikowi własnych wzorców kulturowych i zwyczajów, zdecydowanie wypierających dotychczasowe oraz zacierających tożsamość narodową i więzi społeczne wśród ludności strony przeciwnej,
- wojny religijne, polegające na narzucaniu społeczeństwu strony przeciwnej dogmatów religijnych głoszonych przez stronę ekspansywną, w tym norm, zwyczajów i obrzędów, które są prowadzone z zastosowaniem wszelkich dostępnych środków, przy jednoczesnym zwalczaniu innych form i przejawów kultu religijnego,
- konfrontacje etniczne, zmierzające do narzucenia grupom społecznym i środowiskowym przeciwnika, a docelowo całości jego społeczeństwa obcych mu zasad i wzorców, degradujących obowiązujące wartości moralne, wprowadzające zamęt, niestabilność nastrojów i nieprzewidywalność zachowań; konfrontacjom tym towarzyszy zwykle rozwój patologii społecznych¹⁸.

Konflikty występujące w tych sferach przekładają się na skalę i dynamikę migracji legalnej i nielegalnej, które są postrzegane jako negatywne zjawiska mające wpływ na stan bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (państw).

W końcu 2000 roku Centralna Agencja Wywiadowcza USA przygotowała raport zatytułowany *Globalne trendy do 2015 roku. Rozważania ekspertów pozarządowych o przyszłości*, gdzie przedstawione zostały cztery scenariusze rozwoju sytuacji międzynarodowej¹⁹.

Scenariusz pierwszy: globalizacja poprawna. Coraz większa część ludzkości odnosi korzyści z procesu globalizacji (wzrost gospodarczy, bezpieczeństwo wewnętrzne, socjalne, demokratyczne formy władzy, rozwój nauki i techniki itd.). Na

¹⁷ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne...*, s. 118–119.

¹⁸ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 12–13.

¹⁹ K. Rokiciński, *Zagrożenia asymetryczne w regionie bałtyckim*, Warszawa 2006, s. 14–15.

marginesie pozostają jednak regiony, gdzie nadal przebiegają niekorzystne procesy będące źródłem konfliktów.

Scenariusz drugi: globalizacja szkodliwa. Pozytywne efekty globalizacji dotyczą tylko Północy. Na Południu wzrasta bezrobocie spotęgowane eksplozją demograficzną oraz narasta deficyt zasobów naturalnych. Wiele krajów ma nieznaczny wzrost gospodarczy bądź znajduje się w regresie. Ekonomia przesuwana się dramatycznie ku szarej strefie. Wzrasta napięcie społeczne, a oddziaływanie administracji państwowej oraz organów międzynarodowych cechuje słabość.

Scenariusz trzeci: regionalna rywalizacja. Tworzą się trzy bieguny polityczno-militarne: Europa, Azja i Ameryka. Współzawodnictwo między nimi sprzyja wysokiemu wzrostowi gospodarczemu. Powoduje to jednak zmniejszenie zainteresowania Południem, które nadal jest źródłem konfliktów.

Scenariusz czwarty: świat niespolaryzowany. USA słabnie i wycofuje się z dotychczasowego uprawiania polityki, a Europa usamodzielnia się. Następuje rywalizacja pomiędzy nowymi azjatyckimi potęgami (Chiny i Japonia), które szybko rozbudowują swój potencjał militarny. Następuje zmniejszenie zainteresowania Południem, które nadal jest źródłem konfliktów.

Należy podkreślić, że w każdym ze wskazanych scenariuszy istnienie Południa jest przyjmowane za pewnik, a jedynie można dostrzec mniejszy lub większy optymizm w zakresie obszaru i natężenia jego występowania. Przyjętą tezę ilustrują poniższe dane uwzględnione w raporcie²⁰:

- populacja ludności Ziemi w 2015 roku zwiększy się o 1,1 mld, do 7,2 mld osób,
- populacja krajów Europy ulegnie zmniejszeniu (np. Rosji ze 146 mln do 130 mln),
- 95% przyrostu ludności będzie miało miejsce w krajach opóźnionych w rozwoju,
- brak zastępowalności pokoleń na Północy (zmniejszenie liczby narodzin oraz wzrost długości życia) spowoduje brak siły roboczej, należy więc spodziewać się wielkich migracji ludności, w tym nielegalnej,
- migracje ludności mogą spowodować epidemie (pandemie) chorób uważanych na Północy za zlikwidowane,
- będzie narastała degradacja środowiska naturalnego,
- gwałtownie przyspieszy rozwój nauki i techniki,
- przepływ informacji stanie się ogólnodostępny,
- globalna ekonomia będzie systematycznie przyspieszana przez szybki i swobodny przepływ informacji, kapitału, towarów, usług oraz ludzi. Nie uchroni to od cyklicznych kryzysów finansowych,
- państwa narodowe będą oddawały coraz więcej swojej suwerenności organizacjom regionalnym i globalnym. Wzrastać będzie rola niepaństwowych (komercyjnych) lub niekomercyjnych (*non-profit*) podmiotów życia społeczno-gospodarczego.

²⁰ Ibidem, s. 15–16.

*

Zagrożeniem społecznym dla bezpieczeństwa każdego państwa jest tzw. zagraniczna migracja zarobkowa. „Przykładowo, z danych GUS wynika, że w poszukiwaniu lepszej pracy i wyższych zarobków w latach 2004–2005 wyemigrowało około 1,5 mln Polaków. W 2007 roku poza granicami Polski przebywało czasowo około 2,2 mln migrantów. Można mówić, że migracja zarobkowa przybrała skalę masową²¹. Zagraniczna migracja ekonomiczna (zarobkowa) po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przerosła swą skalą migrację wewnętrzną, w tym obserwowaną w Polsce od szeregu lat migrację ze wsi do miasta w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia²². Połączenie tego faktu z procesem starzenia się społeczeństwa stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego, z uwagi na to, że z naszego państwa wyjeżdżają najczęściej ludzie zdolni, przedsiębiorczy i gotowi do podjęcia zatrudnienia, a więc z punktu widzenia nie tylko gospodarczego rozwoju państwa – najbardziej potrzebni. Motywem takiego zachowania jest poszukiwanie lepszej pracy oraz poczucie zagrożenia przez kolejny problem społeczny, jakim jest bezrobocie.

Nawiązując do kwestii starzenia się społeczeństwa, należy mieć na uwadze dwa istotne i wzajemnie powiązane zjawiska: trudności w znalezieniu nowych pracowników, co może przyczynić się do powstawania barier w rozwoju sektora państwowego i prywatnego, oraz wzrost długości życia, co stanowi wyzwanie dla polityki społecznej i budżetu państwa – coraz więcej osób pobiera świadczenia emerytalne, starsze osoby wymagają również więcej usług związanych z opieką zdrowotną oraz usług opiekuńczych, a poza tym wobec problemów na rynku pracy pojawia się potrzeba tworzenia rozwiązań sprzyjających wzrostowi ich aktywności zawodowej²³. Wymaga to odpowiedniej infrastruktury, a także wykwalifikowanej kadry, co bezpośrednio przekłada się na większe zapotrzebowanie na środki publiczne.

*

Migracja to zjawisko internacjonalizacji o zasięgu globalnym, występujące na obszarze całej kuli ziemskiej, które charakteryzuje się powstawaniem i narastaniem niebezpiecznych zachowań traktowanych w kategoriach problemów globalnych.

W związku z postępującymi powiązaniem między różnymi społeczeństwami i wieloma państwami problemy społeczne występujące dotąd na szczeblu lokalnym (krajowym) stają się problemami globalnymi. Dzięki procesom globalizacyjnym stykają się ze sobą bardzo różne społeczeństwa, odmienne etnicznie, lecz przede wszystkim

²¹ P.W. Zawadzki, *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009, s. 125.

²² W latach 1952–2006 ze wsi do miasta wyemigrowało łącznie około 13 mln osób; w ostatnich latach (2005–2007) co roku przynosiło się na pobyt stały do miasta około 100 tys. mieszkańców wsi (dane: Rocznik Demograficzny 2007, GUS).

²³ P.W. Zawadzki, *Bezpieczeństwo społeczne...*, s. 125.

kulturowo, pod względem wyznawanej religii, posługujące się odmiennymi systemami wartości²⁴.

Spory kulturowe wynikające z odmienności ideologii, światopoglądów czy różnic etnicznych są źródłem konfliktów na niespotykaną dotychczas skalę, co przekłada się m.in. na wędrowkę ludzi. Ponadto narzucane wartości prezentowane przez cywilizację zachodnią budzą poczucie nienawiści ze strony cywilizacji tradycyjalistycznych, związanych m.in. z islamem. Okazuje się, że nastąpiła reakcja o niespotykanej dotychczas skali. Chodzi o terroryzm, który do niedawna był związany raczej z konfliktami wewnętrznymi i ruchami separatystycznymi. Dzisiaj skierowany jest przeciwko całemu społeczeństwu, gdzie rozgłos, strach i podejmowane radykalne działania skutkują tysiącami ofiar. W obawie przed kolejnymi atakami terrorystów ludność opuszcza dotychczasowe miejsca pobytu, tracąc niekiedy dorobek całego swojego życia.

Swobodny przepływ towarów, usług, finansów, informacji i ludzi to również swobodny przepływ różnych ideologii i terrorystów, którym komunikacja i swobodna mobilność pozwala na realizację przyjętych celów. Tym działaniom sprzyja m.in. legalna i nielegalna migracja, która stanowi kamuflaż dla działalności terrorystycznej.

Zmiana natężenia i charakteru ruchów migracyjnych na świecie, a także towarzyszące im negatywne zjawiska, takie jak:

- przestępczość zorganizowana,
- nielegalny handel ludźmi i narkotykami,
- nietolerancja religijna,
- ksenofobia,

stanowią zagrożenie nie tylko dla poszczególnych państw, ale i regionów.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na mniejszości narodowe oraz etniczne, które ze względu na występujące sprzeczności interesów w państwie (państwach) pobytu będą stanowiły zagrożenie dla ich bezpieczeństwa wewnętrznego. Mowa tu o takich zagrożeniach, jak²⁵:

- naruszanie praw człowieka i podstawowych wolności,
- uprzedzenia kulturowe i religijne oraz dyskryminacja mniejszości narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych i językowych,
- dyskryminacja etniczna,
- manipulacja świadomością i psychiką za pośrednictwem środków masowego przekazu,
- ograniczanie wolności mediów,
- nacjonalizm, szowinizm, ksenofobia, fundamentalizm religijny,

²⁴ Ibidem, s. 134.

²⁵ *Niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa publicznego*, red. S. Kowalkowski, Warszawa 2011, s. 68.

- patologie społeczne wśród mniejszości narodowych oraz etnicznych: przestępczość, terror, struktury mafijne, narkomania, epidemie społeczne, prostytutka, alkoholizm, analfabetyzm, masowe bezrobocie, rodziny dysfunkcyjne,
- masowe migracje grup etnicznych i mniejszości narodowych,
- alienacja społeczna (konsumeryzm, sekciarstwo religijne),
- kultura przemocy,
- brutalizacja stosunków międzynarodowych.

P. Wawrzyk pisze:

Przykładowo, wysoki poziom życia w państwach członkowskich Unii Europejskiej zachęca obywateli pochodzących z Afryki, czy Azji do nielegalnego przedostawania się na terytorium Wspólnoty. W państwach członkowskich pobyt imigrantów stwarza liczne problemy społeczne. Dzielnice w miastach zamieszkiwane przez imigrantów są postrzegane jako tereny, na których wzrasta przestępczość, także w odniesieniu do obywateli państwa, w których przebywają imigranci²⁶.

Ponadto państwa członkowskie borykają się z problemem bezrobocia wśród swoich obywateli, co w przypadku napływu imigrantów zwiększa konkurencję na rynku pracy, w dodatku konkurencję nieuczciwą, ponieważ imigranci zgadzają się pracować za dużo mniejsze wynagrodzenie niż obywatele państw członkowskich²⁷. Innym, niezmiernie ważnym problemem są skutki przyjęcia i wdrożenia w życie postanowień traktatu z Schengen przez państwa członkowskie Unii Europejskiej, gdzie w następstwie likwidacji granic wewnętrznych stworzono przyjazne warunki zarówno dla migrantów, jak i przestępców, którzy bez przeszkód mogą przemieszczać się do innych państw członkowskich, bez narażenia się na kontrolę graniczną.

*

Migracja jest kojarzona ze zjawiskiem niosącym rozmaite zagrożenia: od ekonomicznych – jak konkurencja dla krajowego rynku pracy, przez polityczne – niepewny element, skłonny do radykalizacji, do kulturowych – groźba dla tożsamości narodo-kulturowej²⁸.

Migracja przyczynia się do zmian zachodzących w strukturze społecznej państwa przyjmującego; jej następstwem jest wielokulturowość. Niezdolność części przybyłych do podjęcia rywalizacji w społeczeństwie przyjmującym prowadzi do powstania „etnicznej podklasy”²⁹, którą tworzą niżej kwalifikowani robotnicy lub

²⁶ P. Wawrzyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 233.

²⁷ Trzeba mieć świadomość tego, że niektóre państwa członkowskie Unii Europejskiej wydawały obywatelom państw, z którymi łączyły je specjalne stosunki w historii (np. dawne kolonie), ułatwienia w uzyskiwaniu prawa pobytu czy nawet obywatelstwa. Przykładem może być polityka Francji wobec Algierii czy Maroka, Belgii wobec Konga czy Niemiec wobec Turcji.

²⁸ J.E. Zamojski, *Migracje doby współczesnej: geneza, charakterystyka, wyzwania i odpowiedzi*, [w:] *Przemiany w zakresie migracji ludności jako konsekwencje przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*, red. P. Korcelli, Warszawa 1998, s. 168.

²⁹ K. Romaniszyn, *Kulturowe implikacje międzynarodowych migracji*, Lublin 2003, s. 50.

bezrobotni uzyskujący dochody niższe od przeciętnych, uzależnieni od pomocy socjalnej państwa, zamieszkujący gorsze dzielnice, żyjący na niższym od przeciętnego poziomie, stanowiący kategorię robotników upośledzonych na rynku pracy, posiadający niską pozycję społeczną, którą dziedziczy ich potomstwo³⁰. Podklacie tej przypisuje się marginalizację i skłonności do działalności przestępczej. Ponadto wskazuje się na podklasę, która pracuje nielegalnie, bez osłon socjalnych ze strony państwa pobytu.

Skutki społeczne dla państwa przyjmującego migrantów³¹ to:

- powstawanie diaspor, które tworzą organizacje kulturalne, społeczne, polityczne, utrzymujące łączność z krajem ojczystym, a także między sobą, separujące się od ludności miejscowej³²,
- imigranci stanowią napływ siły roboczej w państwach przyjmujących, co stanowi problem na wewnętrznym rynku pracy,
- oparcie rozwoju gospodarczego państwa na wykorzystaniu importowanej siły roboczej, traktowanej jako przejściowy instrument rozwoju gospodarczego, przyniosło wiele nieoczekiwanych następstw³³. Jednym z nich jest tzw. pułapka osiedleńcza, czyli przekształcanie się z różnych przyczyn, przede wszystkim ze względu na potrzeby przemysłu, imigracji czasowej w imigrację długotrwałą i w konsekwencji osiedleńczą. Dalszym i najmniej spodziewanym następstwem staje się uzależnienie normalnego funkcjonowania zarówno gospodarki, jak i służb publicznych od obecności i dopływu siły roboczej,
- skutkiem społeczno-ekonomicznym dla krajów wysyłających jest utrata kapitału ludzkiego (potencjał wieku, kwalifikacji, zdolności itd.). Niektórzy uważają, że następstwem może być „apartheid intelektualny”, a nawet „wymóżdżenie” w krajach wywłaszczonych ze swych elit intelektualnych³⁴,
- szczególnym aspektem ekonomiczno-społecznym dla krajów wysyłających jest dopływ środków finansowych z zarobków migrantów do krajów ich pochodzenia,
- napływ imigrantów pogłębia zjawisko wielokulturowości, które ma niezmiernie istotny wpływ na kształtowanie rzeczywistości politycznej państwa przyjmującego, a nawet regionu,
- odradzający się rasizm,
- mniejszości etniczne lub narodowe mogą w pewnych okolicznościach być kartą przetargową w rozmowach między państwami, mogą stanowić nieocenione dobro, ale także zaplecze dywersyjne lub – najogólniej – zagrożenie rozruchami na tle niezadowolonia z przyczyn niezależnych od polityki państwa. Mniejszości sta-

³⁰ W. Stankiewicz, *Procesy imigracyjne w Europie – kształt polityki imigracyjnej Unii Europejskiej a przyszłość Europy*, [w:] *Europa wielu wymiarów*, red. P. Stachowiak, Poznań 2008, s. 70–71.

³¹ Ibidem, s. 70–73.

³² J.E. Zamojski, *Migracje doby współczesnej...*, s. 176.

³³ Ibidem, s. 169.

³⁴ Ibidem, s. 170–171.

nowią bazę ekspansji gospodarczej, politycznej i kulturalnej. Bardzo często stanowią one „bomby z opóźnionym zapłonem”³⁵.

Czas globalizacji to wiele złożonych przewartościowań, gdzie widoczne są zjawiska paradoksalnie odwrotne w sferze społecznej, nasiliły się bowiem narodowe tendencje separatystyczne, które stanowią m.in. źródło migracji – tak legalnej, jak i nielegalnej.

Powstało wiele państw nowych, które stanowią zagrożenie dla pokoju w swoich regionach, gdyż nadal żyje w nich konglomerat grup etnicznych i mniejszości narodowych różniących się kulturą, językiem, religią i stanem posiadania. Najbardziej jaskrawe różnice występują w Federacji Rosyjskiej i wszystkich byłych republikach byłego Związku Radzieckiego, a także w Indiach, Chinach, Indonezji, Filipinach, Afganistanie i wielu innych krajach wszystkich kontynentów. W Europie tylko Portugalia jest pozbawiona tych problemów. W pozostałych krajach stosunki narodowościowe są różne, od jawnej wrogości, jak w Hiszpanii czy byłej Jugosławii, do zgodnego współżycia, jak w Austrii czy Szwajcarii. Na problemy mniejszości etnicznych i narodowych nakładają się problemy masowych fal uchodźstwa i migracji z powodów (wspomnianych) suszy, głodu, wojen domowych i innych katastrof³⁶.

*

Istotnym zagrożeniem w wymiarze społecznym są przestępstwa mające związek z nielegalną migracją, gdzie ma miejsce handel ludźmi, organami i tkankami ludzkimi, przemyt i handel narkotyków, pojazdów, broni, materiałów wybuchowych, fałszowanie dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy, wywóz dzieł sztuki i innych cennych przedmiotów, terroryzm itp. „Ponadto występuje zacieranie, i tak dość nieostrej, granicy między przestępstwem a legalną działalnością gospodarczą. W większości działań zorganizowanej przestępczości dość istotną przeszkodą jest granica państwowa, którą należy pokonać”³⁷.

Tab. 3. Ruch graniczny osób z podziałem na odcinki granicy zewnętrznej Unii Europejskiej/ Schengen

Odcinek granicy	2010	2009	Zmiana (%)
Z Federacją Rosyjską	1 451 492	1 276 339	14
Z Republiką Białorusi	7 258 821	5 923 569	23
Z Ukrainą	13 064 958	11 666 322	12
Granica lotnicza	8 577 390	8 528 114	1
Granica morska	287 306	253 084	14
Razem	30 639 967	27 647 428	11

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 132

³⁵ J. Gołębiowski, *Bezpieczeństwo narodowe RP*, „Towarzystwo Wiedzy Obronnej. Zeszyt Problemowy” 1999, nr 1, s. 12.

³⁶ Ibidem.

³⁷ A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2012, s. 132.

Należy podkreślić, że dynamika ruchu granicznego wraz z sytuacją społeczno-polityczną i ekonomiczną wywierają istotny wpływ na skalę przestępczości granicznej³⁸. Przykładowo wejście Polski do strefy Schengen spowodowało, że odcinki granicy Polski na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej stały się ostatnimi, po przekroczeniu których nielegalni imigranci z krajów trzecich mogą swobodnie poruszać się po krajach UE³⁹.

Do zjawisk, które mają wpływ na rozwój nielegalnej migracji, zalicza się między innymi rosnące dysproporcje, jakie występują między państwami pochodzenia migrantów a państwami stanowiącymi cel migracyjny. Dysproporcje te występują w sferach: społeczno-ekonomicznej, polityki socjalnej, poszanowaniu praw człowieka (w tym mniejszości narodowych, prawa do podjęcia działalności gospodarczej czy prawa do wyboru zawodu). Należy podkreślić, że przyczyny i kierunki nielegalnej migracji są ze sobą ściśle powiązane.

Według Straży Granicznej skala zjawiska nielegalnej migracji do i przez Polskę wynika z geopolitycznego położenia naszego kraju, tranzytowego charakteru korytarzy wiodących przez terytorium Polski (wschód – zachód, północ – południe). Ponadto długi lądowy odcinek granicy państwowej z Federacją Rosyjską, Białorusią i Ukrainą ułatwia organizację nielegalnej migracji szlakami prowadzonymi z kierunku Azji.

Związek z nielegalną migracją w przejściach granicznych mają fałszerstwa dokumentów podróży. Na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej Straż Graniczna ujawniła 916 fałszerstw dokumentów, a na granicy wewnętrznej Unii Europejskiej 104.

Skalę przestępczości na terytorium Polski związanej z nielegalną migracją przedstawiają tabele 4–10.

Tab. 4. Przestępstwa związane z handlem ludźmi

Rok	Liczba przestępstw stwierdzonych			
	Seksualne wykorzystanie zależności (art. 199 k.k.)	Zmuszenie do prostytucji (art. 203 k.k.)	Czerpanie korzyści z cudzego nierządu (art. 204 § 1 i 2 k.k.)	Czerpanie korzyści z nierządu małoletniego (art. 204 § 3 k.k.)
2007	82	55	271	44
2008	143	35	214	21
Ogółem	225	90	485	65

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 144.

³⁸ Ibidem, s. 133.

³⁹ Ibidem, s. 133–134.

Tab. 5. Ilość i wartość ujawnionego przemytu alkoholu według odcinków granicy i w kraju

Odcinek granicy	2010	2009	Zmiana (%)	2010	2009	Zmiana (%)
	Wartość w złotych	Wartość w złotych		Ilość w litrach	Ilość w litrach	
Rosja	14 779	19 016	- 22	312	454	-31
Białoruś	133 452	31 230	327	2 108	655	222
Ukraina	101 178	72 875	39	2 582	1 894	36
morski	183 567	5 381	3 311	2 391	113	2 016
lotniczy	984	889	11	34	24	42
Litwa	1 935	39 434	- 95	41	525	- 92
Słowacja	62 996	70 012	- 10	1 373	1 798	- 24
Czechy	102 521	909 952	- 90	2 309	13 171	- 82
Niemcy	134 330	0	100	1 407	0	100
Razem	735 742	1 148 789	- 36	12 557	18 634	- 33
Kraj	1 636 070	8 819 167	- 81	30 436	127 428	- 76
Ogółem	2 371 813	9 967 958	- 76	42 993	146 062	- 71

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 148

Tab. 6. Ilość i wartość ujawnionego przemytu papierosów według odcinków granicy i w kraju

Odcinek granicy	2010	2009	Zmiana (%)	2010	2009	Zmiana (%)
	Wartość w złotych	Wartość w złotych		Ilość w szt.	Ilość w szt.	
Rosja	1 069 179	1 574 914	- 32	2 690 227	4 227 612	-37
Białoruś	7 013 692	4 056 172	73	17 592 985	12 398 047	42
Ukraina	28 865 547	14 178 132	104	71 834 943	39 093 173	84
morski	827 243	243 739	239	2 099 990	674 818	211
lotniczy	100 258	526 884	- 81	253 210	1 551 894	- 84
Litwa	11 616 437	11 920 004	- 3	29 223 720	34 038 030	- 14
Słowacja	216 289	133 718	62	544 120	41 768 847	- 99
Czechy	462 834	680 356	- 32	1 163 240	2 090 345	- 44
Niemcy	10 642 386	1 736 498	513	28 500 720	4 920 556	479
Kraj	32 646 140	24 983 622	31	61 645 114	78 553 112	- 22
Ogółem	93 460 005	60 034 040	56	215 548 269	219 366 434	- 2

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 149

Tab. 7. Ilość i wartość ujawnionego przemytu samochodów według odcinków granicy i w kraju

Odcinek granicy	2010	2009	Zmiana (%)
	Ilość w szt.	Ilość w szt.	
Rosja	54	21	157
Białoruś	170	111	53
Ukraina	260	146	78
morski	10	4	150
Litwa	83	56	48
Słowacja	3	10	- 70
Czechy	5	11	- 55
Niemcy	51	22	132
Kraj	31	42	- 26
Ogółem	667	423	58

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 150

Tab. 8. Ilość ujawnionego przemytu broni i amunicji

Towar	Rodzaj	2010	2009	Zmiana (%)
Amunicja	gazowa	90	148	- 39
	inna	836	23	3 535
	ostra	3 925	5 467	- 28
Razem		4 851	5 638	- 14
Broń	gazowa	9	9	0
	inna	54	24	125
	palna	28	16	75
Razem		91	49	86
Ogółem		4 942	5 687	- 13

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 151

Tab. 9. Ilość ujawnionego przemytu narkotyków przez Straż Graniczną w 2010 roku

Narkotyki	Ilość	Wartość (zł)
amfetamina	21,65 kg	10 973 576
amfetamina	89 tabl.	
haszysz	0,026 kg	
heroína	0,74 kg	
kokaina	0,66 kg	
marihuana	221,43 kg	
ecstasy	11 178 tabl.	
opium	-	
LSD	2 967 szt./tabl.	

Źródło: Dane Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej, za: A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 153

Tab. 10. Dane dotyczące cudzoziemców zatrzymanych przez Straż Graniczną w ramach kontroli legalności pobytu, wnioski o wydalenie, przyjęcia i odsyłania w ramach readmisji i Dublin II w latach 1999–2009

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kontrola legalności pobytu, zatrzymywania w głębi kraju	–	3 348	5 990	8 204	7 725	7 603	6 600	5 845	4 728	5 840	3 581
Wnioski o wydaleniu	2 312	2 487	2 611	1 606	5 590	4 352	3 996	3 046	2 561	4 919	7 460
Przyjęcia w ramach readmisji i Dublin II	2 072	2 414	5 768	4 808	5 499	4 085	3 755	2 535	1 567	2 681	2 403
Odsyłanie w ramach readmisji i Dublin II	6 518	6 847	5 954	4 836	5 942	6 210	5 462	3 789	3 030	5 779	2 165

Źródło: Statystyka ruchu granicznego Straży Granicznej, rocznych sprawozdań Straży Granicznej z realizacji zadań w zakresie ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego (1999–2009)

*

Przeciwdziałanie nielegalnej migracji w państwach członkowskich strefy Schengen to przede wszystkim działania o charakterze policyjnym, takie jak nasilenie kontroli zewnętrznych i wewnętrznych, poprzez: stawianie ogrodzeń granicznych, montowanie urządzeń monitorujących, zaostrzenie kontroli na lotniskach oraz kontrola wewnątrz obszaru w potencjalnych miejscach podejmowania pracy przez nielegalnych imigrantów. Paradoksalnie rozbudowa infrastruktury granicznej nie przyczyniła się do znaczącego zmniejszenia nielegalnej imigracji⁴⁰, lecz raczej do zmiany szlaków migracyjnych, przy jednoczesnym zwiększeniu ryzyka i kosztów związanych z nielegalnym wjazdem do obszaru Schengen, kończące się tragicznymi przypadkami śmierci osób⁴¹.

W zakresie walki z handlem ludźmi i przemytem ludzi koncentracja na surowej kontroli migracji i granic sugeruje, że i te zjawiska są rozpatrywane w kategoriach zagrożenia dla państwa, mimo że nacisk na aspekty związane z prawami człowieka

⁴⁰ Komisja Europejska przyznała w czerwcu 2006 roku 3,3 mln euro na pomoc dla Hiszpanii, Włoch i Malty, które zmagają się z problemem masowego napływu nielegalnych migrantów z Afryki. Unijne fundusze zostały przeznaczone na wsparcie morskiej Straży Granicznej, a także służb zajmujących się nielegalnymi imigrantami na hiszpańskich Wyspach Kanaryjskich, włoskiej Lampeduzie i na Malcie. Pomoc była odpowiedzią Brukseli na powtarzające się apele Hiszpanii, Malty i Włoch o solidarność europejską. Kraje te argumentowały, że dotyczący je problem nielegalnej imigracji dotyczy całej Unii Europejskiej, a wspomniane wyspy są dla przybyszów z Afryki jedynie drzwiami wejściowymi do Europy. W siedmioletnim budżecie Unii na lata 2007–2013 przewidziano znaczne zwiększenie wydatków na kontrole granic zewnętrznych, w sumie 1,8 mld euro, z czego większość na projekty w państwach mających długie zewnętrzne granice Unii Europejskiej.

⁴¹ R.I. Merrero, *The implications of Spanish – Moroccan governmental relations for Moroccan immigrant of Spain*, „European Journal of Migration and Law” 2005, vol. 7, s. 429 i n.

cały czas powracają⁴². Rygorystyczna kontrola imigracji i granic jest jedną z przyczyn rozwoju takiej działalności przestępczej, jak handel ludźmi i przemyt ludzi. Gdy legalne kanały przepływu imigrantów zostają ograniczane lub zamknięte, więcej osób korzysta z usług handlarzy i przemytników, a zatem sekuratyżacja tej problematyki pogarsza tylko sytuację⁴³.

Analiza danych Straży Granicznej oraz monitoring zagrożeń i bezpieczeństwa granicy pozwalają na sformułowanie następujących wniosków⁴⁴:

- Polska nadal stanowi dla większości nielegalnych migrantów głównie kraj tranzytowy. Jako jeden z wyjątków można wskazać obywateli Wietnamu, których diaspora systematycznie umacnia się na terytorium Polski,
- odcinkiem najbardziej zagrożonym przestępczością migracyjną, w tym zorganizowaną, pozostaje odcinek granicy polsko-ukraińskiej – przede wszystkim przestępczość związana z dokumentami,
- głównym zagrożeniem dla systemu ochrony granicy państwowej pozostaje proceder związany z wyłudzeniem wiz w konsulatach RP w celu innym niż deklarowany,
- nastąpił wzrost zagrożenia przetrzucem nielegalnych migrantów w zamkniętych przestrzeniach pojazdów ciężarowych do/z Polski przez odcinki stanowiące wewnętrzną granicę Unii Europejskiej/Schengen,
- w dalszym ciągu fałszerstwa dokumentów znajdują się w polu zainteresowania grup przestępczych,
- kontynuowany jest proceder związany z zawieraniem fikcyjnych małżeństw,
- w coraz większym stopniu nielegalna migracja przybiera charakter zorganizowany,
- nielegalna migracja do/przez Polskę ma związek ze zmianą obywatelstwa,
- występują przypadki wskazujące na zakamuflowaną formę wyzysku w stosunku do cudzoziemców przybyłych do Polski w celu legalnego wykonywania pracy, a także nielegalnych migrantów zmuszanych do odpracowania kosztów przetrzutu do Unii Europejskiej,
- stwierdza się przypadki nadużywania przez obywateli Ukrainy przepisów małego ruchu granicznego.

Zakończenie

W artykule poruszony został jeden z istotniejszych problemów jakim jest migracja (legalna i nielegalna), która ma poważny wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne nie tylko Polski, ale i pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej. Polska

⁴² T. Obokata, *Trafficking, Smuggling of Human Beings in Europe: Protection of Individual Right of States Interest?*, „Web Journal of Current Legal Issues” 2001, no 5, s. 5.

⁴³ K. Iglicka, *Shaping a harmonized migration policy for an enlarged Europ*, „Perspectives on European Politics and Society” 2002, vol. 3, s. 326.

⁴⁴ A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy...*, s. 139–141.

stanowi wschodnią granicę zewnętrzną UE, przez którą bieżą szlaki migracyjne ze wschodu na zachód. Nasz kraj traktowany jest przede wszystkim jako państwo tranzytowe, gdyż migranci legalni i nielegalni za główny kierunek przyjmują jednak państwa Europy Zachodniej, a następnie Stany Zjednoczone. Z danych statystycznych wynika, że migracja bez względu na podłoże będzie stanowiła coraz większy problem dla bezpieczeństwa naszego państwa i pozostałych państw członkowskich UE, gdzie jednak czynnik ekonomiczny będzie dominował.

Bibliografia

- Balcerowicz B., *Pokój i nie-pokój na progu XXI wieku*, Warszawa 2002.
- Balcerowicz B., *Siły zbrojne w państwie i stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2006.
- Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
- Gołębiowski J., *Bezpieczeństwo narodowe RP*, „Towarzystwo Wiedzy Obronnej. Zeszyt Problemy” 1999, nr 1.
- Górny A., Kaczmarczyk P., *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowej w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, „Prace Migracyjne” 2003, nr 49.
- Kowalkowski S. (red.), *Niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa publicznego*, Warszawa 2011.
- Kraszewski M., *Typologia migracji*, Poznań 2003.
- Mach Z., *Niechciane miasta: migracja i tożsamość społeczna*, Kraków 1998.
- Maksimczuk A., Sidorowicz L., *Graniczny ruch osobowy i towarowy w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007.
- Maksimczuk A., Sidorowicz L., *Graniczna obsługa ruchu osobowego i towarowego w Unii Europejskiej (wybrane aspekty)*, Warszawa 2008.
- Migracje zagraniczne ludności 2002*, GUS, Warszawa 2003.
- Migration and Remittances. Easter Europe and the former Soviet Union*, Bank Światowy 2006.
- Misala J., *Współczesne teorie wymiany międzynarodowej i zagranicznej polityki ekonomicznej*, Warszawa 2001.
- Okólski M., *Migracje a globalizacja*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, red. E. Czarny, Warszawa 2004.
- Rocznik Demograficzny 2007, GUS.
- Rokiciński K., *Zagrożenia asymetryczne w regionie bałtyckim*, Warszawa 2006.
- Romaniszyn K., *Kulturowe implikacje międzynarodowych migracji*, Lublin 2003.
- Stankiewicz W., *Procesy imigracyjne w Europie – kształt polityki imigracyjnej Unii Europejskiej a przyszłość Europy*, [w:] *Europa wielu wymiarów*, red. P. Stachowiak, Poznań 2008.
- Szymański W., *Globalizacja, wyzwania i zagrożenia*, Warszawa 2001.
- Thurow L.C., *Przyszłość kapitalizmu*, Wrocław 1989.
- Wawrzuś A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2012.
- Wawrzyk P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
- Zamojski J.E., *Migracje doby współczesnej: geneza, charakterystyka, wyzwania i odpowiedzi*, [w:] *Przemiany w zakresie migracji ludności jako konsekwencje przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*, red. P. Korcelli, Warszawa 1998.
- Zawadzki P.W., *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] *Bezpieczeństwo państwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009.

Migration as a threat to the country's internal security

Abstract

The article discusses the important issue of migration as an element of the country's security policy. Migration may determine the power of a country as well as contribute to weakening its position and importance in the aspect of internal relations and thus also on the international arena. The author of the article discusses migration in the political, economic, and social aspect.

Key words: migration, security, society